

L'ofici d'escriure

Des que una vegada l'escriptor va viure gairebé un any sencer amb la idea d'haver perdut la parla, cada frase que anotava i amb la qual sentia fins i tot l'estrebada d'una possible continuació, s'havia convertit per a ell en tot un esdeveniment.

PETER HANDKE

TARDA D'UN ESCRIPTOR

• foto: Pep Abelló

L'escriptor és, per a la majoria de nosaltres, un personatge peculiar, un personatge que admirem per les seves habilitats i al qual, a diferència d'altres creadors, li suposem sempre un bagatge cultural molt superior al de la majoria. Figura respectada

Tot seguit us oferim una visió, més o menys acostada a la realitat i no exempta de llicències poètiques, de com treballa un escriptor. Del procés llarg i tortuós que converteix una idea nascuda de la inspiració en una obra literària que, posats a imaginar, podria ser qualsevol de les novetats d'aquest Sant Jordi.

en tots els àmbits, que tant serveix per reflexionar a la premsa escrita sobre l'actualitat més diversa com per donar una pàtina de prestigi en forma de pròleg o de presentació en llibres de tota mena, l'escriptor encarna a la perfecció el paper de l'intel·lectual. Allunyat del món dalt de la seva torre d'ivori, ocupant un lloc en la *jet set* o assumint, tot contemporanitzant-lo, el paper d'*enfant terrible*, l'escriptor és, al segle XX, una figura amb una forta projecció pública. I a diferència dels grans escriptors de la història de la literatura, la fesomia dels quals molts cops desconeixem, avui és possible conèixer un escriptor sense haver-ne llegit mai res.

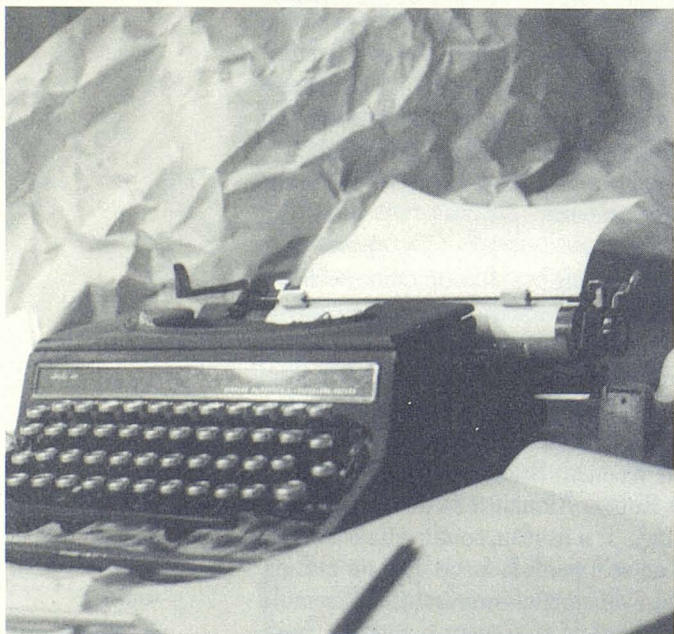
Amb tot, però, l'ofici d'escriure, la professió de la literatura, és, per a la majoria, una feina desconeguda. Quan un lector tria un llibre a una prestatgeria qualsevol només veu el resultat final de l'exercici literari de l'autor. Quin ha estat el camí que l'escriptor ha hagut de recórrer fins veure convertida la seva idea inicial en un producte acabat i a disposició del públic? En el reportatge que us oferim tot seguit trobareu una visió, més o menys acostada a la realitat i no exempta de llicències poètiques, de com treballa, avui, un escriptor.

La por davant el full en blanc

Diu que la part més important i més difícil d'escriure d'una novel·la és la primera pàgina. Què només llegint les primeres

línies és possible fer-se una valoració global de l'obra, sense equivocar-se a penes, i, per tant, que només amb aquesta lectura inicial el lector pot decidir ja continuar el llibre o bé deixar-lo. Cert o no, aquest és un dels mites que, com no podia ser d'una altra manera, abunda a l'entorn de la literatura.

Un altre dels mites àmpliament difosos és aquell que, parafrasejant Peter Handke, podríem anomenar la por de l'escriptor davant el full en blanc. És a dir, l'instant inicial en què l'escriptor es disposa a començar, pel començament, una feina nova. Més enllà de la visió anguniosa d'aquest moment -visió que entronca, també, amb un altre mite: aquell segons el qual l'escriptor, quan escriu, no fa sinó practicar un exercici solitari de masoquisme-, de maneres d'enfrontar-se a un full en blanc n'hi ha tantes com d'escriptors. Per exemple, hi ha qui es posa davant l'ordinador o la màquina d'escriure sabent exactament què farà perquè prèviament s'ha confeït un minuciós pla de treball. N'hi ha, en canvi, que es posen a escriure sense saber quin serà el resultat d'aquell exercici, fins i tot sense saber si n'hi haurà cap, de resultat, i segons com va la cosa acaben fent una novel·la, un conte, un poema o bé un simple esbós que reservaran per a ocasions futures. Sigui com sigui, aquest moment màgic és, fet i fet, un moment important: el moment en què l'obra literària deixa de ser només una idea, una intuïció, per convertir-se en un embrió carregat d'esperança.

Darrera de la feina d'escriptor, si més no de la feina de novel·lista, s'amaga una certa petulància: la d'inventar escenaris diferents als que ens envolten on tenen lloc una sèrie de coses que l'escriptor vol que passin a una sèrie de personatges que el mateix escriptor crea i pot fer desaparèixer quan li vingui de gust. En certa manera, doncs, l'escriptor juga, d'una manera inofensiva, en privat i sense ofendre gaire, a interpretar el paper de déu. De déu omnipotent en el cas dels grans novel·listes del XIX, que tot ho veien, que tot ho sabien, o de déu més juganer, a la manera dels déus de l'Olimp, en el cas dels novel·listes contemporanis. Al capdavant, només la literatura pot oferir l'oportunitat a un ésser humà d'assassinar impúnement, de viatjar a través del temps i conèixer èpoques passades o bé mons llunyans, de confabular les més esgarrifores estratagemes per posar el món sota el perill imminent de la tercera guerra mundial, d'espitar la intimitat de les persones i endinsar-se en les seves cases sense que calgui una ordre del jutge. I, evidentment, de reflectir la realitat, el món que ens envolta i l'època que ens tocat de viure, per fer, de l'exercici literari, una reflexió sobre la contemporaneïtat que mostri al lector coetani i al lector futur allò que, sovint, la història no és capaç d'explicar.

El joc de les preguntes

Sovint, quan un lector llegeix un llibre i troba que aquest llibre és interessant, que l'argument és sòlid i que els fets se succeeixen amb prou agilitat i fluïdesa com per fer créixer el seu interès per saber què passarà al final, es pregunta com s'ho ha fet l'escriptor per ordinar una trama com aquella. I aquesta és, també, una pregunta que l'escriptor acostuma a plantejar-se abans de començar l'obra.

Una novel·la descansa sempre sobre una bona idea. Però només amb una idea, per bona que sigui, no n'hi ha prou per omplir un grapat de pàgines amb literatura de debò. Cal fer que la idea es desplegui de la manera més adequada per expressar tots aquells matisos que l'enriqueixen, per aconseguir l'efecte desitjat en el futur lector, per impressionar-lo, per fer-lo riure o fer-lo plorar, per crear-li la il·lusió de viure en un altre món on aquells fets inventats puguin ser possibles, i, sobretot, per atrapar-lo i seduir-

lo i evitar que allò que llegeix deixi d'interessar-lo. Cal, també, crear uns personatges que puguin fer-se seus els esdeveniments que tenen lloc, que puguin arribar a ser versemblants i creïbles, que inspirin odi o amor, compassió, rebuig, por; personatges amb els quals el lector pugui identificar-se o bé identificar altres persones que coneix, que imagina, que creu que poden existir. I cal, sobretot, que l'escriptor sigui capaç de trobar el seu propi estil d'explicar aquests esdeveniments i de fer parlar aquests personatges, de crear, a partir de l'única matèria primera que té al seu abast -la llengua i les seves infinites possibilitats-, la il·lusió de realitat que amaga sempre aquella mena de ficció que anomenem literatura.

Una novel·la, doncs, és, en certa manera, una obra d'enginy i, alhora, una obra d'enginyeria. Un treball complex que, tret de comptades excepcions, mai no és fruit de l'atzar sinó d'un procés de treball acurat i laboriós. Un treball previ que mai no arriba al lector però que resulta tan indispensable com la feina mateixa d'escriure sobre el paper.

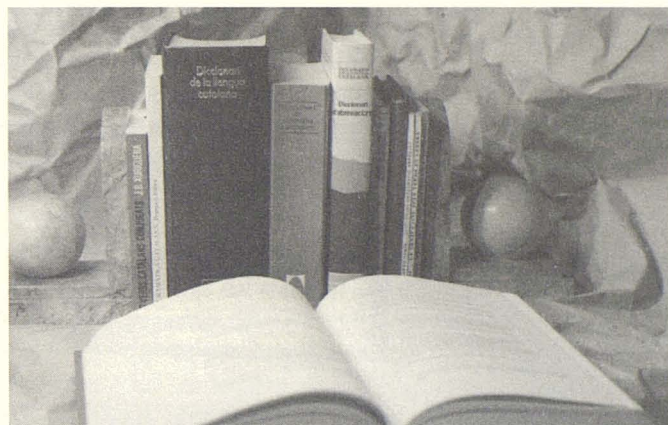
Això no obstant, no existeix cap patró marcat a l'hora de posar-se a la feina. De

e

n la feina d'escriptor s'amaga una certa petulància

fet, l'ofici d'escriure, d'escriure novel·les, poesia o narració, no té un mètode concret com té, posem per cas, l'ofici de periodista o de conductor de cotxes. I qui vulgui fer de la literatura una professió, no té més remei que inventar les seves pròpies regles del joc. Per exemple, hi ha l'escriptor metòdic que dedica, cada dia, una porció del seu temps a escriure: abans d'anar a treballar si l'escriptor ha de combinar la literatura

l'estat de la qüestió

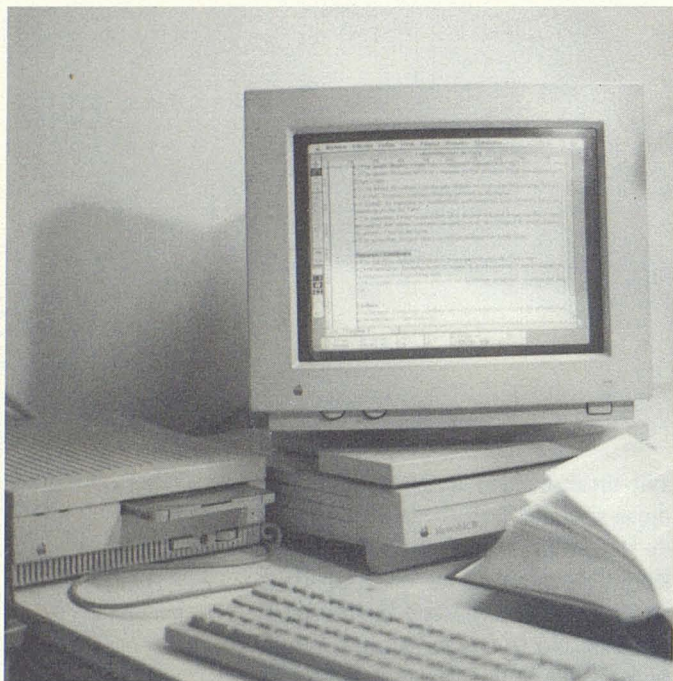
amb un altre ofici remunerat; després de dinar, si només treballa de matí; a partir de les vuit del vespre, si té una jornada laboral partida o ha de fer el sopar per als nens; a la nit, un cop finalitzada la programació televisiva habitual; o vuit hores al dia si l'escriptor té la sort de poder viure, exclusivament, de la literatura. Hi ha, també, l'escriptor estacional, el que només pot disposar dels dies de festa, els caps de setmana o les vacances per dedicar-se a escriure d'una manera més o menys continuada, i, finalment, l'escriptor anàrquic, aquell que escriu quan li ve de gust o quan disposa de temps, sense un calendari prefixat i segons les disponibilitats del moment.

Pel que fa al mètode d'elaboració de les obres literàries, la fórmula de creació, de generació del text literari, també varia d'un escriptor a l'altre. Per exemple, hi ha aquell escriptor que primer escriu a mà i després passa aquest primer esborrany a màquina per tal d'obligar-se a millorar i refer determinats fragments; o l'escriptor que, un cop ha acabat una obra, destrueix el document arxivat al seu ordinador i torna a escriure l'obra, del començament a la fi, per canviar tot allò que, si conservés el document inicial, potser per peresa no arribaria a canviar mai.

En certa manera, la tasca d'escriure pot variar, també, segons les eines d'escriptura que utilitzi l'escriptor: escriure a màquina o a mà, per exemple, sempre

8

l'estat de la qüestió

suposa un desavantatge a l'hora de fer canvis i refer fragments; escriure amb ordinador, per contra, en facilitar fins a extrems il·limitats aquesta tasca de fer i refer, de variar i modificar, fa que, de vegades, l'escriptor no trobi mai el moment de donar per enllestida definitivament una obra. En tot cas, és evident que ni l'ordinador, ni la màquina d'escriure, elèctrica o no, ni la ploma d'astruç ni el llapis de carbó, a no ser que estiguin embruixats, no són, per ells sols, capaços de determinar el resultat final de l'exercici.

El venedor ambulat

Quan l'escriptor arriba a enllestir l'obra en què ha estat treballant durant un temps (un any, uns mesos, unes setmanes fins i tot) comença un altre procés: aquell que ha de permetre que l'obra arribi al lector en forma de llibre per fer possible la comunicació. Un procés més o menys dur en el qual cada escriptor utilitza les seves pròpies habilitats. Comencem, per exemple, per aquell escriptor que treballa per encàrrec o que

té un contracte amb alguna editorial que l'obliga a escriure periòdicament. Quan aquest escriptor acaba l'obra només ha de lliurar-la al seu editor i, si aquest l'accepta, el llibre passa al procés d'impressió i posterior comercialització. En el cas d'un escriptor menys professionalitzat, menys conegut, el més normal és que faci arribar el seu original a aquella editorial que li sembli més adequada, que la prefereixi d'entre totes les que existeixen, i que esperi notícies favorables. Si la resposta és positiva i l'editorial s'interessa per l'obra, comença el procés d'edició. Si la resposta és negativa, el procés es repeteix amb la resta d'editorials fins que alguna accepti l'original o fins que l'escriptor se'n cansi i comenci a pensar que potser allò que ha escrit no és, en realitat, tan bo que com es pensa, o que cap dels editors amb qui s'ha posat en contacte entèn ni un borrall de literatura.

En tercer lloc hi ha l'escriptor novell, desconegut, aquell que encara no sap massa bé què fer amb una obra acabada. Aquest escriptor pot optar entre dues possibilitats: la recerca d'un editor que vulgui arriscar-se a publicar un llibre d'algú a qui ningú no coneix o bé presentar-se a un dels nombrosos premis literaris que existeixen actualment, amb la qual cosa, en cas de guanyar-lo, el seu nom sonarà una mica més i, per tant, l'edició de la seva obra no resultarà, als futurs editors, un assumpte tan arriscat; i podrà aconseguir, generalment, uns guanys econòmics molt superiors als que aconseguiria amb una edició modesta. (Posem com a exemple una edició de 2.000 exemplars amb un preu de venda al públic de 1.500 ptes. cadascun; tenint en compte que l'escriptor s'emporta un 10% en concepte de drets d'autor sobre el preu del llibre, en el cas que aconseguís vendre tots els exemplars s'embutxacaria, com a màxim, la suma de 300.000 ptes. brutes; segons el temps que hagi trigat a escriure l'obra, doncs, aquesta remuneració serà ben decebedora.)

Finalment, i com a cas especial, hi ha aquell escriptor que quan acaba una obra la diposita, ben embolicada, al calaix de l'escriptori esperant que algun editor tregui el nas per la porta i el descobreixi per a la crítica i els lectors.

D'altra banda, en una societat com la nostra, en què tot allò que es ven necessita ser promocionat entre els consumidors, la literatura, els llibres, tampoc no escapen al màrqueting. Per tant, un cop el llibre ha sortit de la impremta i és ja al

carrer, a l'aparador de les llibreries o als espais de crítica de les publicacions especialitzades, la feina, per a l'escriptor, encara no s'ha acabat. Comença la part que, probablement, li és més estranya però que forma part, també, de l'ofici: la presentació del llibre, la concessió d'entrevistes a la premsa, la ràdio o la televisió, i la lectura de les diferents valoracions -sovint irreconciliables- que, de la seva obra, faran els crítics.

L'artista de la paraula escrita, doncs, es converteix en l'artista, més o menys afortunat, més o menys traçut, de la paraula parlada. Una tasca feixuga que obliga l'escriptor a fer front, tot sovint, a qüestions transcendents sobre la seva feina que, altrament, potser no s'hauria plantejat mai: un sol entrevistador pot fer-lo reflexionar, en directe davant d'un micròfon o una càmera de televisió, sobre el per què d'escriure, la situació de la literatura actual -catalana, europea o occidental-, el futur de la llengua, l'amor i la mort o si creu de debò que hi ha vida en altres planetes.

Al capdavant, però, el que compta és allò que l'escriptor ofereix al públic. Allò que farà que, passats uns anys, ningú ja no es recordi del seu nom o, per contra, que les futures generacions puguin pintar bigotis i ulleres a sobre d'una de les seves fotografies reproduïdes en un llibre de text o, més probablement, escanejades en una enciclopèdia en suport CD-rom.

Pel que fa a la manera com l'escriptor ha arribat a escriure aquella obra, de fet, no li interessa a ningú. Li interessa, com a molt, al mateix escriptor i a una colla de xafarders o de futurs escriptors que busquen, potser, un model a seguir. Per tant, aquest recorregut breu per les vicissituds de l'ofici d'escriure que hem esbossat no és sinó un passeig anecdòtic fet de conjectures no gens empíriques per un terreny desconegut. I potser cap dels escriptors que aquest Sant Jordi seran, amb les seves obres, protagonistes de la festa, no es trobarà identificat amb res del que s'hi ha dit. Però, al capdavant, això de mirar d'imaginar quina és, o pot ser, la feina d'un escriptor també pot ser considerat, en certa manera i salvant les distàncies evidents, una manera, potser poc ortodoxa, de fer literatura. A manera de petit homenatge a aquells que, amb les seves històries i la seva visió personal del món, ens ajuden, sovint, a entendre'ns i a descobrir-nos a nosaltres mateixos.